

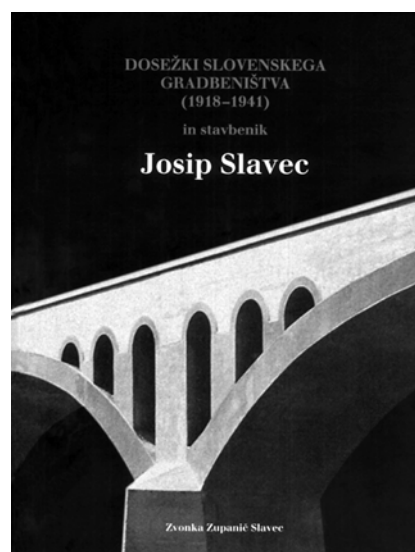
Ocene in poročila

Zvonka Zupanič Slavec: Dosežki slovenskega gradbeništva (1918–1941) in stavbenik Josip Slavec. Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba, 2011, 252 str., ilustr.

Če je bila prva monografija posvečena gorenjskemu podjetniku Josipu Slavcu *Stavbenik Josip Slavec: ob stoletnici rojstva*, izpod peresa zgodovinarjev Jožeta in Majde Žontar, ki je pri založbi Nova revija izšla leta 2001, dobrodošel prispevek k razmeroma slabo raziskani zgodovini slovenskega podjetništva, temelječ na biografski naraciji, je deset let pozneje izšla druga monografija *Dosežki slovenskega gradbeništva (1918–1941) in stavbenik Josip Slavec*, ki se osredotoča na njegovo gradbeno dejavnost in na sledi, ki jo je le-ta zapustila v slovenski kulturni krajini.

Avtorici monografije Zvonki Zupanič Slavec, od leta 1992 predstojnici Inštituta za zgodovino medicine Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani, ter soprogi gradbenega inženirja Aleša Slavca, vnuka Josipa Slavca, nadaljevalca družinske podjetniške tradicije, je k projektu uspelo pritegniti številne sodelavce, ki svoje prispevke predstavijo v poljudnem uvodnem delu (za katerega so kratke tekste prispevali predstavniki naslednjih ustanov: Evropskega sveta gradbenih inženirjev, Inženirske zbornice Slovenije, kranjske občine, Območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Kranj, Zavoda za turizem Kranj ter Gimnazije Kranj; seveda nekaj uvodnih misli objavi tudi avtorica knjige) ter v drugem – osrednjem – znanstvenem delu monografije, v katerem je najti tudi jedrnato, a informativno rekapitulacijo življenjske poti Josipa Slavca, ki ponuja pregled njegove podjetniške kariere od vzpona v medvojnem obdobju do – od komunističnih oblasti povzročene – padca ter ponižanja v času po drugi svetovni vojni; podrobneje sta predstavljena tudi dva potomca Josipa Slavca: sin Saša in vnuk Aleš. Avtorici prispevka sta Ksenija Slavec in Zvonka Zupanič Slavec.

Kot je mogoče sklepati iz naslova monografije, je bil namen piscev prispevkov uvrstiti Slavčevo nemajhno gradbeno dediščino v kontekst zgodovine sodobnega slovenskega gradbeništva, podjetništva in industrijskega razvoja. Tako nam doktor zgodovine Stane Grande postreže z razpravo, posvečeno usodi slovenskih podjetnikov po drugi svetovni vojni, v kateri se dotakne tudi procesa nastajanja in krepitve podjetniškega sloja na Slovenskem v dobi kapitalizma. Predstavljene so prakse proti

podjetništvu usmerjenega delovanja levičarskih revolucionarjev med drugo svetovno vojno ter oblikovanje pravne podlage za razlastitev podjetnikov v obdobju po drugi svetovni vojni. Zelo zanimiv del članka predstavljajo na ustnih virih temelječe zgodbe o tragični usodi nekaterih podjetnikov v teh prevratnih časih, ki do sedaj še niso bile objavljene v znanstvenem tisku.

Univerzitetni diplomirani inženir gradbeništva Gorazd Humar podrobno predstavi dejavnost Slavčevega podjetja pri gradnji mostov in jo umesti v kontekst inženirske gradnje, tj. z razvojem gradbenih materialov, kot sta jeklo in beton, pogojene gradbene dejavnosti, pri kateri se gradbeništvo »kot stroka loči od arhitekture« (str. 77). Kot na drugih področjih udejstvovanja je Slavčeva gradbena dediščina tudi tu prisotna še danes: njegova najmogočnejša mostovna gradnja je železniški most čez Savinjo pri Zidanem mostu – »najzahtevnejša in največja armiranobetonska gradnja na slovenskih tleh« (str. 80) v tridesetih letih, ki jo je nemalo bralcev teh vrstic videlo, če se ni po njej tudi peljalo. V poglavju je poleg manjših projektov ter Slavčevega obnovitvenega delovanja v času po osvoboditvi podrobneje predstavljen še – zaradi izjemnega spoja mostne arhitekture s sušnim dalmatinskim okoljem čutu za lepo zelo všečen – Kosinjski most čez reko Liko, »ena največjih mojstrov in podjetja Josipa Slavca« (str. 82).

Magister ter inženir geologije Tomaž Budkovič se posveti Slavčevim dosežkom na področju gradnje cestnega omrežja v Kraljevini Jugoslaviji, pri čemer je začetek podjetnikovega delovanja na tem področju sovpadal z veliko gospodarsko krizo v tridesetih letih in povečanjem izdatkov samoupravnih (občine, banovina) ter državnih teles za izgradnjo cestnega omrežja. Investicije so imele ekonomski ter socialni pomen: modernizacija Jugoslovanske države je bila pomembna za pospeševanje turizma, omogočanje zaslužka delavstvu z javnimi deli pa naj bi olajšalo stiske brezposelnih množic. Kot ugotavlja Budkovič, je bilo prvo velikopotezno graditeljsko dejavnost zaznati leta 1935, ko je »vlada dr. Milana Stojadinovića izdala novo uredbo o javnih delih, med katerimi je na prvem mestu omenjena gradnja modernih avtocest« (str. 124). Slavec je delal na vseh tedaj obstoječih tipih cest: državnih, banovinskih ter občinskih. Od državnih naj omenim izgradnjo odseka ceste št. 2 (povezovala je Gorenjsko, Ljubljano, Dolenjsko ter Hrvaško), na katerem je bil postavljen eden od simbolov urbane krajine Kranja – Gaštenjski klanec, ki še danes pozdravi vsakogar, ki v mesto prispe ali iz njega odide po t. i. stari cesti. Na koncu se pisec dotakne še Slavčevega delovanja v času okupacije ter povojne obnove.

Peter Fister, profesor na ljubljanski fakulteti za arheologijo, zaključi delo s prispevkom, ki obravnava zanimivo vprašanje vpetosti Slavčevega dela v slovensko krajino ter po uvodni vzpostavitvi metodološkega konteksta postavi naslednje vprašanje: »/.../ ali so rezultati dela gradbenika Slavca dovolj pomembni, da zaradi svoje kvalitete in posebnih dosežkov postanejo del naše ohranjene kulturne dediščine« (str. 193). Avtor razpravo zaključi z ugotovitvijo, da je bil Slavec nedvomno kakovosten izvajalec, čigar delo bi bilo treba »na novo ovrednotiti, ga predstaviti in ga ohraniti kot pomemben del naše kulturne dediščine« (str. 195). Uvrstitev

Slavčevih del med kulturno dediščino bi zato pomenila pomembno metodološko prelomnico za celotno stroko, s čimer bi to dejanje postalo »vzorec za nov pristop k prezrtim vrednostim našega prostora in naše preteklosti« (str. 195).

Nujno je poudariti, da so vsi našeti prispevki opremljeni z izjemno bogatim slikovnim materialom, prevladujejo fotografije, a se vmes najde tudi nekaj oljnih slik, ki ga je iz obsežnega družinskega arhiva izbrala Zvonka Zupanič Slavec. To bogastvo podob je velik adut knjige, kajti slikovno gradivo ni omejeno na geometrično monumentalnost Slavčevih gradbenih dosežkov, temveč ponuja okno v preteklost vsakomur, ki ga zanima medvojno obdobje, ta nasprotij poln čas naglega industrijskega razvoja in modernizacije slovenskega prostora (nič manj zanimive niso fotografije iz časa po drugi svetovni vojni, zamrznjene podobe graditeljske evforije porušene očetnjave in sodelovanja ljudskih množic pri revolucionarnem projektu izgradnje novega sveta). Bralcu je tako omogočen ogled delovnih oprav gradbeniškega delavstva, gradbenih strojev, ki so jih uporabljali, meščanske mode uspešnega podjetnika in njegove družine, pejsaži mesta Kranj, predvsem pa metode gradnje v tem času (številne projekte je Slavec fotodokumentiral od embrionalne stopnje do končnega izdelka).

Z izjemnim slikovnim materialom opremljeno delo večjega formata kljub lokalno-zgodovinski obarvanosti presega okvir zgolj lokalne zgodovine, saj nudijo v njem zbrane razprave zanimiv vpogled v (ne le gospodarsko) zgodovino slovenskega prostora pred drugo svetovno vojno in po njej. Zanimiva pa je knjiga tudi zaradi posrečenega nabora sodelavcev, ki opozarja na možnosti plodne medsebojne izmenjave ter dopolnjevanja znanj, skritih v sodelovanju strokovnjakov s področij humanistike in tehničnih ved.

Mitja Sunčič

Zoltán Gál, The Golden Age of Local Banking - The Hungarian Banking Network in the Early 20th Century. Gondolat Kiadó Budapest 2010, 202 str., ilustr.

The Golden Age of Local Banking (Zlata doba lokalnega bančništva) je zanimiva in pomembna monografija v angleškem jeziku na 200 straneh s svežim pristopom k tematiki. Obravnava začetke, razvoj in zlato dobo madžarske bančne mreže ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja. Knjiga, ki je rezultat več kot petnajstletnega raziskovalnega dela,¹ se dotika različnih področij, kot so zgodovina

¹ Zoltán Gál: The »golden age of the local-regional banking«: the spatial structure of the Hungarian banking system at the turn of the 19/20th century [»Zlata doba lokalno-regionalnega bančništva«: prostorska struktura madžarskega bančnega sistema na prelomu 19. in 20. stoletja]. V: EABH Bulletin 2005, št. 2, str. 19–30. Bilten EABH objavlja Evropsko združenje za bančno in